چلەمین فیستڤاڵی نێونەتەوەیی شیعری لە شاری ڕۆتردامی هۆڵەندە

ئامادەکردنی: سەردار فەتاح ئەمین

زۆرن ئەوانەی بەلایانەوە وایە، کە ڕۆڵی ئەدەب و شیعر بەسەرچوو بێت، گوایە ئیتر خوێنەرانی شیعر چوونەتە قاتی و دیوانە شیعرییەکانی شاعیران تۆزیان لەسەر نیشتووە، بەڵام ئەو فیستڤاڵ و کۆڕە شیعریانەی لە لەندەن و پاریس و نیویۆرک و واشنتۆن و بەرلین و ئەمستردام و توکیۆ و پەکین زۆربەی شار و وڵاتانی دنیا سازدەکرێن و ئەو جەماوەرە بێشومارەی بە عەشقەوە ئامادەی دەبن، دەیسەلمێنن ئەو بۆچوونانەی دەیانەوێ لە ڕۆڵی شیعر کەم بکەنەوە، ڕاستی تێدا نییە، هەموو ساڵێک بووە بە نەریت لە شاری ڕۆتردامی هۆڵەندە فیستڤاڵی نێونەتەوەیی شیعری لە هۆڵی (ڕۆتردام سخاوبیورخ) سازدەکرێت.

دونیا میخایل

براین تۆرنەر

ئەمساڵ لە نێوان ڕۆژانی 13-06 بۆ 19-06-2009 چلەمین فیستڤاڵی نێونەتەوەیی شیعری سازکرا و 24 شاعیری لە چەند وڵاتێکەوە لە خۆگرتبوو، کە بریتی بوون لەم شاعیرانە (مەورید بەرخوتی لە فەلەستین، داو بەی لە چین، لوکە داڤیس لە ئوستورالیا، مورا دولی لە بەریتانیا، ئاریان دۆنکەر، ڕوتخەر کۆپلاند، ئێلْ فەی ڕوسن، خێرت کاوڤنار و ناخۆم ڤاین بێرخ لە هۆڵەندە، ئۆمبۆرتۆ فیۆری لە ئیتالیا، تووا فرۆستۆرن لە فینلەندە، یانگ لین لە نیوزلەندە، دونیا میخایل لە عێراق، ڤالزاینا مۆرت لە ڕوسیا، خێرت فوک نیڵ لە خوارووی ئەفریقا، هنریک نۆرد براندت لە

دانیمارک، سیگیستاس پاروسکیس لە لیتوانیا، یاقۆسۆس ڕاوباود لە فەرەنسا، کازۆکۆ شیراشی لە ژاپۆن، پیوتەر سۆمەر لە پۆڵۆنیا، ماتیۆ سیوینی لە ئێرلاندا، خیورخی سزیرتس لە هەنگاریا و براین تۆرنەر لە وڵاتەیەکگرتووەکانی ئەمەریکا.

شایانی باسە تەنها هۆڵەندە لەم فیستڤاڵەدا بە پێنج شاعیر و وڵاتەکانی دیکە بە یەک شاعیر لە ڕۆژە جیاجیاکاندا بەشداریان کردبوو.

لەم ڕاپۆرتەماندا تەنها بە کورتی دەربارەی ڕۆژی 17-06-2009 دەدوێین، ئێوارەکە لە لایەن (خێرت بەولینس) بەڕێوەدەبرا و باسێکی شاعیرەکان و ئەدەبی جەنگی کرد، هەروەها مۆسیقار (جۆزیف فان ڤیسەیم) بە ئامێرێکی سەرسوڕهێنەر (luitspeler) بە چەند پارچە مۆسیقایەک بەشداری ئێوارەکەی کرد.

سەرتاپای ئێوارەکە تایبەت بوو بە شیعر و ئەدەبی جەنگ، یان لەو شاعیرانە دەدوا، کە دەربارەی جەنگیان نوسیووە، خاتو دونیا میخایل، کە شاعیرێکی عێراقیە ساڵی 1965 لە بەغدا لە دایک بووە و کۆلێجی ئاداب بەشی ئینگلیزی تەواو کردووە، لە سەرەتای هەشتاکانەوە دەستی بە نوسینی شیعر کردووە، وەک خۆی ووتی، نەوەی ئەمانیان بە شاعیرانی جەنگ ناوزەد کردووە، هەرچەندە زۆربەی بەرهەمەکانی لەسەردەمی 1980– 1988 ی هەشت ساڵەی جەنگی نێوان عێراق و ئێراندا نوسیووە، ئەو کاتە پانتایی ئازادی لە عێراقدا زۆر بەرتەسک بووە، سانسۆری ڕژێم لە سەر بەرهەمەمی خۆیی و هاوڕێکانی بووە، بۆیە ناچاربوون دەقە ئەدەبیەکانیان بە مێتافۆر و ڕەمز و ئەفسانە دەوڵەمەند بکەن و لە ئاسانووسی دوور بکەونەوە..لەم فیستڤاڵەدا دونیا میخایل چەند پارچە شیعرێکی خوێندەوە، ناوەڕۆکی شیعرەکانی هەمووی لە جەنگ وماڵوێرانی و قوربانیەکانی شەڕ دەدوا.

دونیا لە ساڵی 1996 ەوە ئاوارەی وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا بووە. ئەمەش نمونەیەکە لە شیعرەکانی:

چەند بەهەڵمەت و چالاکە شەڕ

چەند کارایە

شەڕ

هەر لەگەڵ سپێدەدا شوتی ئاگادارکردنەوەکان بەئاگا دێنێ

ئۆوتوومبێلەکانی فریاکەوتن

بە هەموو لایەکدا

لاشە دەبا بە ئاسمانا و..

نەقالە بەرەو لای برینداران پاڵدەنێ

بارانی فرمێسک لە چاوی دایکان

دەبارێنێ..

زەوی هەڵدەدڕێ و زۆر شت دەردێنێ

لە ژێر داروپەردوی کەلاوەکاندا

شتی بێگیانی بریقەدار و

شتی ڕەنگ لەبەربڕاوی ڕووح تیاماو

پرسیاری زیاتری بۆ منداڵان دەوروژێنێ

خواکان سەرگەرم دەکات بە هاویشتنی موشەک و

و فیشەکە شێتە بە ئاسماندا

کێڵگەکان بە مین دەچێنێ و

چاڵو کەندەڵان دەچنێتەوە

خێزانەکان دووچاری کۆچ دەکات و

لەگەڵ پیاوانی ئایینیدا ڕادەوەستێ

کاتێک کە نەفرەت لە شەیتان دەکەن

(داماوە هێشتا دەستی لە ئاگردایە و ئازاری دەدا)

شەڕ بەیانی و ئێوارە کار دەکات

ئیلهامی وتاری درێژ دەبەخشێتە زۆرداران

بە ژەنراڵەکان مەدالیای ئازایەتی و

بە شاعیران بابەت بۆ نوسین دەبەخشێ

بەشداری دروستکردنی دەست و قاچی دەستکرد دەکات

خواردەمەنی بۆ مێشەکان دەستەبەر دەکات و

چەند لاپەرەیەکی نوێ دەخاتە سەر کتێبی مێژوو

یەکسانی نێوان کوژراو و بکوژ بەرپا دەکات

عاشقان فێری نامە نوسین و

کچان مەشقی چاوەڕوانی دەکات

ڕۆژنامەکان پڕ وێنە و بابەت دەکات

خانەی نوێ بۆ بێ باوکان دروست دەکات

تابوتسازان چالاک دەکات..

دەکێشێت بە پشتی گۆڕهەڵکەنەکاندا

زەردەخەنە لەسەر ڕووی سەرۆک دەنەخشێنێت

بە ڕاستی بێ وێنەیە ... کارایی

کەچی کەس بەیەک وشەش ستایشێکی ناکات .... شەڕ

* براین تۆرنەر

شاعیری دووەمی ئەم ئێوارەیە (براین تۆرنەر) ساڵی 1967 لە ڤیسیلیای هەرێمی کالیفۆرنیای وڵاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا لە دایک بووە، کۆلێجی (هۆنراوەزانی) زانکۆی Oregon تەواو کردووە، بە شێوازێکی ئەکادیمی لە بواری شیعر و شیعرنووسیندا شارەزایە، لە جەنگی دووەمی کەنداودا سەرباز بووە، بەشداری شەڕی عێراق ئەمەریکای کردووە، لەم ڤیستڤاڵەدا گەلێک یادگاری ڕۆژانی جەنگی عێراق ئەمەریکای گێڕایەوە، ئەو بڕوای وا بوو لە شەڕدا براوە و دۆڕاو نییە، (خێرت بەولینس) پێشکەشکەری کۆڕەکە پرسیاری ئەوەی لێکرد لە کاتی شەڕدا هەستت بەرانبەر بە دوژمن چۆن بوو..؟ بە پێکەنینەوە وەڵامی دایەوە و ووتی: هەستی چی من خۆم لەو شەڕەدا دوژمن بووم...!

(براین تۆرنەر) یەکێک لەو ڕووداوە سەرسوڕهێنەرانەی لە یەکێک لە شیعرەکانیدا ئاماژەی پێدا بوو باسی یەکێک لەو سەربازە ئەمەریکیانەی هاوڕێی بوو، کە لە پاشاندا زانیبووی کە شاعیرێکی ناسراوی هەرێمەکەی خۆیەتی ئەویش سەرباز (موللەر) بوو، کە لە سەر کەناری دیجلە لە بەغدا خۆی کوشت بوو، وەک پرۆتۆستۆکردنی ئەو جەنگە، پاشان کە زانی بووی (موللەر) یەکێکە لە شاعیرە ناسراوەکانی هەرێمی(نیوجێرسی) ئەمەریکا، لەم هۆنراوەیەیدا درامای ئەو ڕووداوە دەگێڕێتەوە:

ماتەمینی

دووشەممەیەک بوو ڕوویدا

11.20 سەرلەبەیانی

کاتێ پاسەوانانی بورجەکە سەندویچیان ئەخوارد

نەورەسەکان بە سەر دیجلەدا دەگەڕان

دیلەکان سەریان بە خۆرئاواوە لار کردبۆوە

هەرچەندە کونیەکانی سەر و شریتی بەستنی چاویان کوێری کردبوون

دەنگەکە بەسەر لۆچی ئۆکۆردیۆنەکەدا دەنگی ئەدایەوە

وەکو لەرینەوەی تاوی شلی پیانۆ..

بەم جۆرە ڕوویدا لە ژێر ئاسمانی شینی ڕۆژیکی هەتاویدا

کاتێ سەرباز (موللەر) پەلەپیتکەی ڕادەکێشێ و

دەمی خۆی پڕ دەکات لە قورقوشم و ئاگر

دەنگەکە مەلی سەر ئاوەکەی هەڵفڕاند..

سیسارکە کەچەڵەیەک * لە ژێر داری پرتەقاڵەکاندا هەڵوێستە دەکات

ئیتر هیچ شتێک ناتوانێت ئەمە بوەستێنێت

هەرچەندە جوڵەی دەوروبەری تێکدەچێت

هەرجەندە دەنگی بێتەلەکان بەشێوەیەکی پەشۆکاو شپرزە دەبن

ئەگەر تەنیا بۆ یەک سات زەمان ڕاوەستایە و

سەرباز موللەر بیبینیایە

لەوێ لە ژێر سیبەری داری یۆکالیپتۆسەکەی کەناری ڕووبارەکەدا

چ بێدەنگیەک باڵی بەسەردا کێشاوە.

* سیسارکە کەچەڵە ئاژەڵێکی شیردەرە بە عەرەبی پێی دەڵێن (النمس) بە ئینگلیزی مۆنگۆسە (mongoose).

بۆ زانیاری زیاتر دەربارەی هەردوو شاعیرەکە بڕوانە ئەم دوو لینکە:

http://iraq.poetryinternationalweb.org/piw_cms/cms/cms_module/index.php?obj_id=9266

http://usa.poetryinternationalweb.org/piw_cms/cms/cms_module/index.php?obj_id=14238